

Yrkesmässig odling av hasselnötter i Sverige

Intresset för yrkesmässig odling av hasselnötter i Sverige har ökat tydligt under senare år. Bakgrunden är förändrade klimatförutsättningar, utvecklat sortmaterial och ett ökat fokus på långsiktiga och fleråriga odlingssystem. I denna sammanfattning presenteras grunderna för yrkesmässig hasselnötsodling med fokus på odlingsförutsättningar, etablering och praktiska erfarenheter.

Varför är hasselnötsodling aktuellt idag?

Hasselnöt är ingen ny gröda i Sverige utan har funnits naturligt i landskapet sedan tiden efter inlandsisens avsmältning. Vild hassel förekommer i stora delar av landet, särskilt i södra Sverige och arkeologiska fynd visar att människor samlade och åt hasselnötter redan för mer än 8 000 år sedan. Under historisk tid har nötter haft stor betydelse som livsmedel och handelsvara. Nötter har varit så viktiga att de bland annat reglerades i de landskapslagar som fanns under 1200- och 1300-talet. Under 1600-talet skördades så mycket hasselnötter att man exporterade till både Tyskland och Nederländerna.

Under 1900-talet minskade intresset för kommersiell odling kraftigt. Orsakerna var framför allt konkurrens från billiga importerade nötter samt att tillgängliga sorter ofta inte hann mogna i det svenska klimatet. I dag har förutsättningarna förändrats. Mildare vintrar och längre vegetationsperioder ökar möjligheterna till full mognad. Sortmaterialet har utvecklats och mer härdiga sorter finns tillgängliga. Samtidigt har kunskapen om etablering, beskärning och långsiktig odlingsplanering ökat. Idag omfattas inte heller nötter av allemansrätten, utan nötter tillfaller markägaren. En ökad efterfrågan på lokalt producerade livsmedel, fleråriga grödor och växtbaserade fetter och proteiner bidrar också till att hasselnöt återigen ses som en möjlig gröda.

Förutsättningarna för yrkesmässig odling av hasselnöt varierar inom landet och påverkas av lokalt klimat, jordart och topografi. I dagsläget bedöms möjligheterna vara störst i södra Sverige, där mildare vintrar och längre vegetationsperioder ger bättre förutsättningar för mognad och stabil skörd. Samtidigt kan lokala mikroklimat skapa både möjligheter och begränsningar även inom samma region.

Biologiska förutsättningar

Hassel är en flerårig vedartad växt med lång livslängd. Den är sambyggare, vilket innebär att både han- och honblommor finns på samma planta, men pollineringen sker med vind. Hanhängena och honblommorna utvecklas vid olika tidpunkter och tidpunkten för pollensläpp kan variera mellan sorter. Detta gör att sortval och kombinationen av pollinatorsorter viktiga för god fruktsättning.

Hasseln trivs bäst i ett soligt och vindskyddat läge, gärna i väl-dränerade jordar och på lättare marker. Goda ljusförhållanden är viktiga för fruktsättningen. Hassel har relativt god tolerans mot både frost och torka, men är känslig för stående vatten. Rotsystemet är grunt, cirka 60 cm, vilket gör växten beroende av vatten i det översta jordlagret och ställer höga krav på markstruktur och dränering. Samtidigt är hassel vindkänslig, även om vinden är nödvändig för pollineringen.

Utöver gynnsamma odlingsförutsättningar finns även biologiska risker som behöver beaktas. Tidig blomning i kombination med vårfrost kan påverka pollinering och fruktsättning negativt. Skillnader i

blomningstid mellan sorter kan också leda till ojämn pollinering om sortkombinationen inte är väl anpassad. En noggrann bedömning av platsens klimat och sorternas egenskaper är därför avgörande för ett stabilt produktionsresultat.

Odlingssystem och produktion

Hassel kan odlas i olika system beroende på odlingens mål och planerad skördemetod. Den kan etableras som buske med flera stammar eller som uppstammat träd eller vasform. Även ympning på turkisk hassel förekommer. Vid större arealer är radodling vanligast, men hassel kan även ingå i samodlingssystem, samodlas med exempelvis tryffel eller användas som strukturbärande inslag i odlingslandskapet, till exempel i kantzoner och slänter.

Val av odlingssystem påverkar både arbetsinsats, skördemetod och odlingens långsiktiga utveckling. Buskform med flera stammar ger flexibilitet och är vanligt i mindre och medelstora odlingar, medan uppstammat träd eller vasform kan underlätta mekanisering och markskötsel i större odlingar. Valet bör anpassas efter odlingens mål, tillgång till arbetskraft och planerad skördeteknik.

Planering och etablering

Utformningen av en yrkesmässig hasselnötsodling styrs av flera faktorer och kräver noggrann planering före start. Viktiga aspekter är odlingsplatsens läge, klimat och mikroklimat samt tillgång till sol, vindskydd och vatten. En aktuell markkartering eller jordanalys är ett viktigt underlag för beslut om kalkning och gödsling.

Under de första åren, när träden ska etablera sig och tillväxten ska ske, är det viktigt att det finns optimala tillväxtförhållanden. Val av odlingssystem påverkas av odlingens mål och hur skörden ska genomföras. Etableringsfasen sträcker sig över flera år och kännetecknas av begränsad eller utebliven skörd. Under denna period är fokus på tillväxt, rotutveckling och uppbyggnad av växtens struktur. God tillgång till vatten, näring och ljus samt effektiv ogräskontroll är särskilt viktiga under de första åren för att skapa förutsättningar för framtida produktion.

Eftersom hassel är vindpollinerad och blomningstidpunkten varierar mellan sorter är sortvalet centralt för god fruktsättning. En genomtänkt kombination av nötbärande sorter och pollinatörssorter ökar sannolikheten för jämn och tillräcklig pollinering över tid. Bristande sortkombination kan leda till låg eller ojämn skörd även i övrigt välsködda odlingar.

Gödslingsbehovet bestäms genom att ta ett jordprov på marken innan plantering. Vid plantering och under det första året är bevattning extra viktigt. Det behöver vattnas i tid innan jorden torkar ut. Bevattningssystem kan därför vara till hjälp, men medför också en kostnad.

Beskärning är ett återkommande moment under hela odlingens livslängd och har stor betydelse för både skördens storlek och kvalitet. Regelbunden föryngring av grenverket bidrar till jämnare fruktsättning över tid. Beskärningsstrategin bör anpassas efter valt odlingssystem och tillgänglig arbetsinsats.

Ekonomi och långsiktighet

Ekonomi i yrkesmässig hasselnötsodling präglas av höga initiala investeringskostnader och en lång uppbyggnadsfas innan full skörd uppnås. Kostnader uppstår bland annat för plantmaterial, markförberedelser, stängsel, bevattning och etableringsarbete. Därtill tillkommer löpande kostnader för skötsel, beskärning och skörd när odlingen är i produktion. Lönsamheten påverkas av skördenivå, arbetskostnader och möjligheten att nå en betalningsvillig marknad.

Från historisk resurs till framtidsgröda

Yrkesmässig odling av hasselnötter är ett långsiktigt åtagande som kräver kontinuerlig kunskapsutveckling. Erfarenhet kring sortval, beskärning och anpassning till lokala förhållanden byggs upp över tid. Tillgång till rådgivning, försöksresultat och erfarenhetsutbyte med andra odlare är därför värdefullt för att minska risker och förbättra odlingens resultat

Hasselnöt har en lång historia i Sverige och kan i dag utgöra ett intressant inslag i mer diversifierade och fleråriga odlingssystem. Samtidigt kräver yrkesmässig odling noggrann planering, platsanpassning och tålamod. För odlare som är beredda att arbeta långsiktigt och anpassa odlingen efter lokala förutsättningar kan hassel vara ett hållbart komplement i lantbruket.

Anna-Carin Almqvist

Hortonom

Hushållningssällskapet Halland

Lilla Böslid 146, 305 96 Eldsberga

anna-carin.almqvist@hushallningssallskapet.se

Telefon: 035-465 33

hushallningssallskapet.se/halland

